

ISSN 1857-8004

Н И Е

ТЕМА ОД НАСЛОВНАТА СТРАНА:

Васил Тоциновски
ВЉУБЕНИОТ РАЦИН

e-magazine
Бр. 2, год. I., 2012
Скопје

Ранко МЛАДЕНОСКИ АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ

1. Вовед

Во првата деценија од 21 век, односно од почетокот на 2001 до крајот на 2010 година, во македонската книжевност се објавени повеќе литературни дела за Александар Македонски отколку во сиот претходен 20 век. Имено, за 20 век успеавме да регистрираме вкупно 54 објавени книжевни дела за Александар Македонски (романи, раскази, поеми, епови, песни, драми), додека само во првата деценија од овој век објавени се вкупно 78 книжевни дела (романи, раскази, есеи, поеми, епови, песни, драми) во кои го среќаваме македонскиот крал Александар III Македонски. Тоа значи дека во современата македонска книжевност е очигледна тенденцијата за сè позачестеното присуство на Александар Македонски во сите литературни видови. Причините за ова се, секако, развојот на Македонија како самостојна држава, политичките дебати во врска со проблемот на Република Грција со нашето државно и национално име од што неминовно произлезе и зголемениот интерес на Македонците за античката историја на Македонија и особено за историската личност Александар III Македонски. Како фактор за ваквата состојба во современата македонска книжевност треба да се спомене и многу подеталното изучување на античко-македонската историја во сите нивоа на образовниот процес во Република Македонија во однос на периодот пред осамостојувањето на државата.

Особен интерес за античката историја на Македонија пројавија и политичките субјекти во Република Македонија особено по 2006 година кога на парламентарните избори власта ја освои конзервативната десничарска партија ВМРО-ДПМНЕ. Претставниците на новата владејачка елита започнаа да реализираат бројни проекти поврзани со античката историја на Македонија и тоа во повеќе области како што се археологијата, градежништвото, образованието, издавачката дејност, а најжестоки дискусии предизвика таканаречениот владин проект „Скопје 2014“. Со овој проект, меѓу другото, се реализира поставување споменици од античко-македонската историја и култура, а меѓу нив и споменикот на Александар III Македонски на Плоштадот „Македонија“ во Скопје. Политичката опозиција, предводена од левичарската партија СДСМ, жестоко реагираше на ваквите чекори на новата власт обвинувајќи ја за крадење на туѓа историја, но и за

расипничко трошење на буџетските средства. Во жестоките полемики помеѓу политичките конкуренти се појавија и нови термини од типот *антиквизација* и *букефализација* на македонската историја, но и на современата македонската држава. Сето ова, се разбира, имаше свое влијание врз доминацијата на античко-македонската историја, но и на најславниот античко-македонски крал Александар Македонски во печатените и во електронските медиуми што, бездруго, изврши влијание врз неговото сè позачестено присуство и во современата македонска литература.

Како еден од факторите за ваквото доминантно присуство на Александар Македонски во современата македонска книжевност е и верувањето или убедувањето на голем број Македонци дека денешните Македонци се потомци на античките Македонци, односно прифаќањето на Александар III Македонски како свој предок. Идентична појава, како што веќе видовме, е карактеристична и за македонските дејци во 19 век, но и во првата половина на 20 век. Тоа, бездруго, зборува за еден континуитет, за една долга традиција во македонската историска мисла за сопственото античко потекло, односно за своите корени уште од антиката.

2. Ликот на Александар Македонски во современата македонска книжевност

Во првата деценија од 21 век во македонската книжевност се објавени следните дела, според хронолошкиот редослед, коишто се целосно посветени на Александар III Македонски или, пак, во кои барем се споменува најславниот античко-македонски крал:

1. Анте Поповски, Света песна (еп), Македонска академија на науките и уметностите, Скопје, 2001.
2. Радован Павловски, Аристотел во егзил (песна), во: Штит (поетска збирка), Макавеј, Скопје, 2001.
3. Петре Бакевски, Живиот сон на светлината (прозни записи, патопис), Тера магика, Скопје, 2001.
4. Ефтим Клетников, Македонски војници во Тројанската војна (песна), во: Белутрак (поетска збирка), Три, Скопје, 2001; песната е објавена и во списанието „Портал“ со посвета „На Филип и Александар“: Портал, гласник на Македонски духовни конаци, година VII, декември, 2007, стр. 225.
5. Јордан Даниловски, Александар Македонски од аголот идеален збор за себе и Марко Крале (поезија за деца), Детска радост, Скопје, 2001.

6. Тихомир Стојановски, Писмо од мојот прадедо до Александар Македонецот (песна), во: Драми – „Деноноси““, Културен центар „Скрб и утеха“, Скопје, 2001.
7. Тихомир Стојановски, Ние (драма), во: Драми – „Деноноси““, Културен центар „Скрб и утеха“, Скопје, 2001.
8. Тихомир Стојановски, Зајдисонце (драма), во: Драми – „Деноноси““, Културен центар „Скрб и утеха“, Скопје, 2001.
9. Тихомир Стојановски, Олесни, разреши, прости (драма), во: Драми – „Деноноси““, Културен центар „Скрб и утеха“, Скопје, 2001.
10. Ката Мисиркова–Руменова, Записи за Пела (есеи), Инфомедиум, Скопје, 2002.
11. Витомир Долински, Дванаесеттемина, сè уште (песна), во: Небо за нови богови (поетска збирка), МИС-ПРЕС, Струга, 2002.
12. Петар Башески, Александрида (еп), самостојно издание, Прилеп, 2003.
13. Мирче Нешовски, Мртви херои (песна), во: Комитската заклетва (поетска збирка), самостојно издание, Скопје, 2003.
14. Петре Бакевски, Жолта луња (прозни записи, книжевна есеистика), Тера магика, Скопје, 2004.
15. Кире Неделковски, Споменикот на Александар Македонски во Солун (песна), во: Судбини и соништа (поетска збирка), Макавеј, Скопје, 2004.
16. Никола Алтиев, Те засолнивме... (песна), во: Незбогување (поетска збирка), самостојно издание, Скопје, 2004.
17. Никола Алтиев, Гласот на вистината (песна), во: Незбогување (поетска збирка), самостојно издание, Скопје, 2004.
18. Кирил Кангов, 4. (Беше друга ера, на дарба и сила мера) (песна), во: Вардарска рапсодија (поетска збирка), Макавеј, Скопје, 2004.
19. Кирил Кангов, 5. (Си ги сонувам древните бујни води)¹ (песна), во: Вардарска рапсодија (поетска збирка), Макавеј, Скопје, 2004.
20. Кирил Кангов, Александар Македонски им зборува на денешните Македонци (песна), во: Вардарска рапсодија (поетска збирка), Макавеј, Скопје, 2004.
21. Игор Крајчев, Разделба (песна), во: Реалности (поетска збирка), самостојно издание, Велес, 2004.
22. Владан Велков, Александар Македонски (историски роман), Македонска искра, Скопје, 2005.
23. Трајан Петровски, Македонскиот фараон (роман за деца и младина), Детска радост, Скопје, 2005.

¹ Двете песни од Кирил Кангов во неговата поетска збирка „Вардарска рапсодија“ се „насловени“ со броеви (4. и 5.). Во заграда ги даваме и првите стихови од песните.

24. Перица Сарџоски, Карпа жива (поема), Современост, Скопје, 2005.
25. Никола Алтиев, Александар Македонски (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
26. Никола Алтиев, Вековечник (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
27. Никола Алтиев, Саде нè бројат (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
28. Никола Алтиев, До сонот треба да се стаса (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
29. Никола Алтиев, Одроденици (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
30. Никола Алтиев, Глас свездопоен (песна), во: Јужнобол (поетска збирка), Современост, Скопје, 2005.
31. Никола Алтиев, Икона македонска (песна), во: Вечнопис (поетска збирка), Современост, Скопје, 2006.
32. Никола Алтиев, Кралство сред височините (песна), во: Вечнопис (поетска збирка), Современост, Скопје, 2006.
33. Никола Алтиев, Сенки (песна), во: Вечнопис (поетска збирка), Современост, Скопје, 2006.
34. Никола Алтиев, Ноќум нешто ме буди (песна), во: Вечнопис (поетска збирка), Современост, Скопје, 2006.
35. Радојка Трајанова, Еп на Александар Македонски, Pro Littera, Скопје, 2006.
36. Милован Стефановски, Патот за дома (песна), во: Горно Соње (поетска збирка), Дијалог, Скопје, 2006.
37. Петре Бакевски, Суво дрво од Вавилон (Не очекував ваков крај) (драма), во: Драма, прва книга, Тера магика, Скопје, 2007.
38. Вера Чејковска, Трета паганика (песна), во: Рабови (поетска збирка), Матица македонска, Скопје, 2007.
39. Катица Ќулавкова, Реторичка беседа: македонски код (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 229.
40. Раде Силјан, Прокоба (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 230.
41. Веле Смилевски, Космогониска песна, во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 230.
42. Тодор Чаловски, Великиот (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 230.
43. Виолета Златева–Танчева, По стапките на Великиот (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 231.

44. Љубинка Донева, Александар (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 232.
45. Фима Клетникова, Македонци (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 232.
46. Вања Изова–Велева, На Александар (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 232.
47. Христо Петрески, Кога бевме во Кина... (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 233.
48. Илија Карајанов, Сонот на Александар Македонски (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 233.
49. Јовица Тасевски – Етернијан, Палимпсест (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 234.
50. Борче Панов, Александар и Диоген (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 234.
51. Александра Велинова, Александар Македонски (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 234.
52. Бранка Георгиевска, Александар Македонски (Велики) (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 234.
53. Олег Дементиенко, Александар (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 235.
54. Тоде Илиевски, И за таква дружба некој сè би дал (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 236.
55. Билјана Станковска, Александар и свездочатецот (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 236.
56. Саво Костадиновски, Александар Македонски (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 236.
57. Ана Илијоска–Богиќ, Александар Македонски – Последниот ден (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни конаци, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 237.

58. Миле Јовановски Поречанец, Сончевиот син Александар (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 237.
59. Љубиша Арсиќ, Партија шах со воинот (кратка лирска проза), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 238.
60. Ана Лиза, АМистика (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 238.
61. Александар Мицески, Сега (апстрактен портрет) (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 238.
62. Панде Манојлов, Сонце во капка роса (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 239.
63. Кузман Кузмановски, Жед (Богу за Александра нашего) (песна), во: Портал, Гласник на Македонски духовни коначи, Година VII, декември, Скопје, 2007, стр. 239.
64. Аполон Гилевски, Сонот на жолтата пеперуга (повеста на еден Македонец во Америка и во светот) (роман), Матица македонска, Скопје, 2007.
65. Ранко Младеноски, Четворка шифт (расказ), во: Чуварот на тајната (збирка раскази), Современост, Скопје, 2008.
66. Ранко Младеноски, Орестија (расказ), во: Чуварот на тајната (збирка раскази), Современост, Скопје, 2008.
67. Никола Алтиев, Бежанецот (песна), во: Македон (поетска збирка), Современост, Скопје, 2008.
68. Радован Павловски, Поетиката на походот на Александар Македонски во цивилизациите (есеи), Феникс, Скопје, 2009.
69. Александар Донски, Тајната на бакарната книга (роман), ЕМАРИ, Штип, 2009.
70. Благој Трајков, Слово за царот Александар III Македонски, Графохартија, Скопје, 2009.
71. Петре Бакевски, Фати го ветрот (роман), Тера магика, Скопје, 2009.
72. Петре Бакевски, Варварите (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.
73. Петре Бакевски, Танц под живите сенки на сонот (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.
74. Петре Бакевски, Македонска фаланга (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.
75. Петре Бакевски, Персијци (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.

76. Петре Бакевски, Тигар и Еуфрат (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.
77. Петре Бакевски, Птоломеј (песна), во: Спитомен предел од болка (поетска збирка), Тера магика, Скопје, 2010.
78. Рената Матеска, Враќање во минатото (роман), Центар за култура АСНОМ, Гостивар, 2010.

3. Нешто како заклучок

Како што може да се види од приложениот список, во современата македонската книжевност имаме дела за Александар Македонски со жанровска разновидност – романи, раскази, есеи, поеми, епови, песни, драми. Од анализата на овие книжевни дела можевме да заклучиме дека една од доминантните теми во нив е интерактивната функција на ликот на Александар Македонски во однос на различните култури. Македонските автори најчесто ја нагласуваат поврзаноста на античките со денешните Македонци, односно на античко-македонската и современата македонска култура. Покрај тоа, голем број од авторите зборуваат за илузорноста на идејата што му се припишува на Александар Македонски да го обедини светот, односно да создаде светско царство, светска заедница на рамноправни народи и култури. Според овие автори, со смртта на Александар умира и идејата за обединување на светот. Исто така, мошне чести се невообичаените релации на Александар Македонски со култури коишто и просторно и временски се мошне оддалечени од античката македонска култура како што се американската, индијанската, колумбиската, кинеската, германската, француската, полската, чешката, словенечката, хрватската, српската, руската и други култури. Значајна тема во современите македонски книжевни дела е и гробот на Александар Македонски, односно потрагата по локацијата каде што се чува саркофагот со телото, со богатството и со таинствените записи на Александар Македонски. Претпоставките се многубројни, а со тоа Александар и преку оваа тајна ги поврзува бројните култури – македонската, египетската, персиската итн. Како книжевна тема се појавува и негативниот аспект од т.н. космополитска политика на Александар Македонски, особено за античко-македонските војни коишто не се согласуваат со македонскиот крал да биде запоставувана македонската култура и Кралството Македонија воопшто за сметка на културите и државите на победените азиски народи.

Со оглед на фактот дека новото време носи, и од аспект на квантитетот и од аспект на квалитетот, сè повеќе и повеќе македонски книжевни дела за Александар Македонски и воопшто за античка Македонија, треба да се очекува во иднина таквата тенденција не само да се одржи, ами и да се динамизира и да доживее подем.